
OCENE IN POROČILA

Mihaela Koletnik: *Panonsko lončarsko in kmetijsko izrazje ter druge dialektološke razprave*. Maribor: Filozofska fakulteta, Mednarodna založba Oddelka za slovanske jezike in književnosti (Zora; 60), 2008. 258 str.

Monografija Mihaele Koletnik z naslovom *Panonsko lončarsko in kmetijsko izrazje ter druge dialektološke študije* je izšla konec lanskega leta (2008) pri Mednarodni založbi Oddelka za slovanske jezike in književnosti Filozofske fakultete Univerze v Mariboru. Prinaša izsledke raziskave tematsko zamejenega narečnega besedišča (lončarsko in kmetijsko izrazje), prikazana je lastnoimenskost in nova vloga narečij v procesu globalizacije.

Knjiga je razdeljena na pet tematskih sklopov, ki se povezujejo z obravnavanim geografskim področjem – Prekmurjem. Predstavljena je (1) narečna podoba pokrajine, (2) zbrano je lončarsko in (3) kmetijsko izrazje, (4) obravnavani so toponimi in (5) predstavljena je povezava tega narečja z mediji – v popularni glasbi in slovenskih filmih.

V prvem delu Mihaela Koletnik v soavtorstvu z Mojco Horvat predstavlja narečno podobo Prekmurja, ki je bilo v preteklosti (in še danes) zemljepisno, kulturno in zgodovinsko vpeto med tri različne narode. Vplivi le-teh so vidni v jezikovni razčlenjenosti prostora. Predstavljeno je poimenovanje te slovenske pokrajine skozi zgodovino, političnoupravna in cerkvenoupravna razdelitev ozemlja ogrskih Prekmurcev, tridelna

podoba Prekmurja in klasifikacija ter poimenovanje prekmurskega narečja od začetkov slovenske dialektologije do danes. Podrobneje se avtorica usmerja na tri prekmurska podnarečja: podaja vokalne sisteme govora Gornjega Senika (goričko podnarečje), Cankove (ravensko podnarečje) in Črenšovcev (dolinsko podnarečje).

Drugo poglavje v obliki slikovnega in tematskega abecednega slovarčka obravnava prekmursko lončarsko izrazje. Dodano je podpoglavje o najstarejši in najbolj razširjeni obrti na Slovenskem – lončarstvu, ki je bilo v Prekmurju (poleg tkalstva) najpomembnejša dejavnost. Lončarsko izrazje je avtorica zbrala v Filovcih in Pečarovcih. Na koncu je analiza besedja, ki ga je razdelila na neprevzeto besedje, germanizme, romanizme, madžarizme in drugo prevzeto besedje, in sklep.

V tretjem delu je raziskano prekmursko kmetijsko izrazje. Razdeljeno je na dva sklopa, in sicer na (1) kmečko orodje, pridelke, delo na polju in v hlevu ter na (2) vrt in sadovnjak. Besedje je (tako kot lončarsko) prikazano v slikovnem in abecedno urejenem slovarčku. Izrazje je zbrano s tematskimi vprašalnici, slikovnim gradivom in pripovedmi informatorjev v treh raziskovalnih točkah

(Rogašovcih, Tišini in Črenšovcih – s tem so pokrita vsa tri prekmurska podnarečja). Upoštevano je staro in izginjajoče besedje in prav tako sodobno besedje, ki je z uporabo sodobne tehnike danes vstopilo na področje kmetijstva. Avtorica je analizirala zbrano tematsko besedje in na koncu dodala sklep. Ugotovitve glede prevzetih in neprevzetih besed so enake kot pri lončarskem izrazju.

Avtorica je narečno izrazje slovarsko prikazala. Izrazje za tematska področja je zapisano tako, da je poknjžena iztočnica zapisana krepko in za dvema navpičnicama sledi fonetično zapisana narečna ustreznica. Iz ležečega tiska je razvidna pomenska razlaga, ki je lahko knjižna ustreznica narečnega izraza, če ta obstaja, ali natančneje terminološko pojasnilo, če v knjižnem jeziku ni ustreznega enobesednega termina. Več pomenov je znotraj leksema označenih z zaporednimi številkami. Dvo-pičju sledi ponazarjalno gradivo (izsek iz posnetega in zapisanega narečnega besedila, v katerem je rabljen narečni izraz). Znak → pri pridevniških iztočnicah kaže k samostalniški iztočnici (ob njej nastopa pridevnik kot levi prilastek). Nekatera gesla imajo tudi kazalko, ki usmerja k sopomenkam ali besedam s sorodnim pomenom. Termini, ki so prevzeti iz tujega jezikovnega sistema, imajo v oglatem oklepaju z znakom ← označeno smer izposoje, ki jo je avtorica ugotavljala s pomočjo različnih slovarjev in priročnikov. Slovarskim geselskim člankom je ob strani dodano še slikovno gradivo (skice, risbe in fotografije v črno-belem tisku). Škoda, da ni barvno, a predvidevam, da bi se to občutno poznalo na ceni tiska.

Četrti sklop se nanaša na prekmurske toponime in mikrotoponime, ki so povezani z družbenimi, gospodarskimi, zgodovinskimi, geografskimi in naravoslovnimi značilnostmi okolja. Prav tako

predstavljajo razvoj narečja in kažejo na to, kako so nanje vplivali sosednji jeziki. Podan je nabor zemljepisnih imen, jezikovne značilnosti in njihova tipologija. Prekmurske toponime in mikrotoponime je avtorica predstavila glede na nastanek, tvorbo, oblike, glasovno podobo in razširjenost ter jim določila tudi razmerje glede na občna imena. Zemljepisna imena, ki so slovarsko urejena, je zbrala na terenu, od pisnih virov pa je pregledala katastrske mape, načrte, topografski načrt za obravnavane katastrske občine, grafične enote rabe zemljišč kmetijskega gospodarstva in jožefinske vojaške zemljevide. Ugotavlja, da je večina zbranih imen izvorno slovenskih in da nekateri polastnoimenjeni apelati v sodobnem knjižnem jeziku niso več živi ter da so v prekmurskem narečju ohranjeni le še kot lastna imena.

Zadnji, peti del prikazuje povezavo med prekmurskimi narečji in mediji. To poglavje je razdeljeno na dva dela, in sicer na (1) prekmurščino v popularni glasbi in (2) prekmurščino v slovenskih filmih. V prvem podpoglavju se je avtorica osredotočila na avtorske in prirejene ljudske (zlasti prekmurske) pesmi, na uglasbeno izvirno prekmursko poezijo in na avtorska besedila glasbene skupine. Analizirala je pesmi popularnega slovenskega kantavtorja in etnoglasbenika Vlada Kreslina, pesniško zbirko *Nigdar neboš znala* Ferija Lainščka in zgoščenko *Tak pa nikdar nači!* prekmurske glasbene skupine D'Kwaschen Retashi. V drugem delu je obravnavano prekmursko narečje v filmih *Traktor, ljubezen in rock'n'roll* režiserja Branka Djurića in *Halgato* režiserja Andreja Mlakarja, posnetih po literarnih predlogah Ferija Lainščka. V obeh analiziranih medijih se danes vidi porast uporabe narečij. To je po mnenju avtorice mogoče razumeti kot odgovor sodobnega integracijskega in globalizacijskega procesa.

Monografija prinaša novost v raziskovanju slovenskih narečij in v narečnem slovaropisju, saj takšnega pristopa v obliki slikovno-tematskih abecednih narečnih slovarjev pri nas do sedaj še nismo imeli. Če bi na takšni osnovi izdelali še več podobnih slovarjev in s tem pokrili čim več slovenskega ozemlja, bi s tem dobili možnost primerljivosti med narečji in znotraj njih ter s tem ohranili bogato slovensko kulturno dediščino, narečno izrazje in slikovno predstavo o izdelkih, orodjih, pripomočkih ipd.

Knjiga Mihaele Koletnik *Panonsko lončarsko in kmetijsko izrazje ter druge dialektološke razprave* je izjemen prispevek na področju slovenskega narečjeslovja. V zadnjih desetletjih 20. stoletja (in danes, v začetku 21. stoletja) se je slovensko slovaropisje začelo razvijati že v bolj

izrazitih in specifičnih smereh, a Slovenci v določenih stvareh še vedno zaostajamo za tujino. Pri sestavi narečnih slovarjev se danes namreč še vedno srečujemo s številnimi problemi (izbira informatorjev, način zapisa besedja, vprašalnica, oblikovanost geselskega članka ipd.). Menim, da moramo v tem trenutku čim bolj kakovostno in čim hitreje (to dvoje si pogosto zaradi različnih razlogov tudi nasprotuje) izpeljati že zastavljene in tekoče projekte. Vse to (izdelava slikovno-tematskih slovarčkov, lingvističnih atlasov, izpeljava projektov ipd.) zahteva veliko časa. Zato je predstavljena monografija zagotovo korak v pravo smer napredka v slovenskem narečnem slovaropisju.

Anja Benko

Filozofska fakulteta Univerze v Mariboru
anja.benko@gmail.com

Gregor Kocijan: *Janko Kersnik. Znanstvena monografija. Ljubljana: Založba ZRC SAZU, 2009 (Zbirka Monografije k Zbranim delom slovenskih pesnikov in pisateljev; 10). 431 str.*

Izdaje znanstvenih monografij o slovenskih pisateljih in pisateljicah se na slovenskem književnem trgu ne pojavljajo prav pogosto. Razloge za to je najbrž mogoče najti v novih pristopih in metodah na področju literarne zgodovine, ki so usmerjeni v raziskave, v katerih je pod drobnogled vzeti več opusov. Čeprav so te študije zanimive in seveda nadvse smiselne, so zelo pomembne tudi monografije, ki so posvečene enemu samemu literarnemu ustvarjalcu ali ustvarjalki, saj le tako lahko korektno pregledamo in ovrednotimo njegov/njen prispevek k slovenski književnosti.

Majhno število tovrstnih monografij je mogoče razložiti tudi z zahtevnostjo

njihovega pisanja, saj ni nujno le odlično poznavanje življenjske poti in opusa raziskovane osebe, temveč je pomembna tudi širša razgledanost po dobi, v kateri je ustvarjal/a pisatelj ali pisateljica in seveda tudi pregled nad celotno tedanjo literarno ustvarjalnostjo v nacionalni in vsaj deloma tudi svetovni književnosti, saj je le tako mogoče ustrezno ovrednotiti raziskovani umetniški opus.

Omenjeno vrzel gotovo najbolj dosledno in uspešno zapolnjujejo monografije k Zbranim delom slovenskih pesnikov in pisateljev. Glavni urednik zbirke, akademik prof. dr. France Bernik, budno bdi nad tem, da je vsako leto med izdanimi